

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ 79ο • ΤΟΜΟΣ 157ος • ΤΕΥΧΟΣ 1777 • ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2005

- ΦΡΑΝΚ Ο΄ ΚΟΝΝΟΡ *Τό οιδιπόδειο σύμπλεγμά μου (Διήγημα)*
Μετάφραση: Έλεάννα Πανάγου
- ΑΛΕΞΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ *Άναζητώντας όρισμένους σταθμούς στην εξέλιξη
της πεζογραφίας τοῦ 19ου αιώνα*
- ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ *Ποιήματα*
- ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΑΚΗΣ *Άποθήκες ύφάλων όπλων*
Κλειστή - περίκλειστη θάλασσα
- ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ *Πρέπει νά ξαναδιαβάσουμε τόν Ρίτσο;*
- ΤΑΣΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ *Πρός Λεύκιον (Ποιήματα)*
- ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΪΒΑΝΑΣ *Ό κορσές (Διήγημα)*
- ΣΩΤΗΡΗΣ ΛΙΟΝΤΟΣ *Requiescat*
- ΑΘΗΝΑ ΓΕΩΡΓΑΝΤΑ *Βυρωνισμός. Ό Κάλβος, ό Σολωμός και ή κρίσιμη
δεκαετία 1815-1824*

Μηνολόγιο

ΝΙΚΟΣ ΛΑΖΑΡΗΣ • ΑΝΘΟΥΛΑ ΔΑΝΙΗΛ • ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ
Μ. ΘΕΟΛΟΣΟΠΟΥΛΟΥ • ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΚΗΣ • ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΠΕΛΕΖΙΝΗΣ
ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ • Ν.Ε. ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ • ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

Νέα βιβλία

ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΜΗΝΑ ΚΑΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ
ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

Άπρίλιος 2005

παλιομοδίτικης συμπεριφορᾶς, «μ' ἕναν ἔρωτα σχεδόν λησμονημένο», πλασμένο ἀπό ἀρχαῖα ὕλικά. Μὲ «κουρελάκια παραστάσεων» π.χ., καταγόμενα ἀπὸ τὸν ἀριστοφανικό Ἀχαρνέα Δικαιοπόλη καὶ τῆ σκευῆ του, στήνεται τὸ σκηνικό τοῦ σύγχρονου ἐρωτικοῦ μύθου. Ἡ Ἀγαυὴ μεταφέρει τὸ πένθος τῆς, τὸ «βαρὺ κεφάλι τοῦ Πενθέα», «κοτζάμι σφαγμένο μύθο», σάν σεφερική πρόγονος. Ἡ Περσεφόνη ἐγκαταλειμμένη στὸν Ἄδη, ὁ Πλούτωνας ἀδιάφορος, ἡ Μήδεια μὲ τὸν καημὸ τῆς, ὁ Ἴάσωνας μὲ τὸν ὀρθολογισμό του, τὰ παιδιὰ ποὺ δὲν ὑποψιάζονται, ὁ Ἀχιλλέας χωρὶς τὰ ὄμορφα μαλλιά του, σάν τὸν Κωσταντῆ τῆς παραλογῆς, ἀλλὰ καὶ «ἡ Ἰωάννα ἀπ' τὸ Αἰγάλεω», καὶ ὁ Γιάννης Πατίλης ὁ ὁμότεχνος, ἀρχαῖοι καὶ νέοι, πραγματικοὶ καὶ μυθικοὶ, κληροδότες καὶ κληρονόμοι μιᾶς μεγάλης κληρονομιάς, τῆς κοινῆς μοίρας δηλαδή, ὅλοι κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, μοναχικοὶ, κοντὰ καὶ μακριὰ συγχρόνως, χωρὶς νὰ προλαβαίνουν νὰ ἀλλάξουν ἕνα βλέμμα, νὰ κάνουν ἕνα νεῦμα, μᾶς βαραίνουν μὲ μιὰ θλίψη ἀσκήκωτη καὶ μιὰ νοσταλγία ἀθεράπευτη.

Καὶ ἡ φορὰ τοῦ μετροῦ σάν τὸ χρόνο τὸν ἀχόρταγο, σάν «γρήγορος ἴσκιος πουλιῶν», κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἑλύτη, παρασύρει τίς εἰκό-νες, τὸν ἀρχαῖο μύθο, τὸ παραμῦθι, τὴ ζωὴ μας. Ὅλα γιὰ μιὰ στιγμή παρόντα, γρήγορα γίνονται μακρινὰ· μένει μόνο ἡ νοσταλγία ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων καὶ, μεγαλύτερη ὅλων, ἡ νοσταλγία γιὰ τὴν πατρίδα.

Ἰδιαιτέρα συγκινητικὸ ἀκούγεται τὸ τελευταῖο ποίημα μὲ τίτλο «Βιογραφικό», ὅπου ἡ ἱστορία καὶ ἡ μοῖρα τοῦ περιφερειακοῦ Ἑλληνισμοῦ, σάν φόντο, ἐπιτρέπουν στίς μυρωδιές τῆς χαμένης πιά πατρίδας νὰ ἀναδύονται ἀπὸ τὴν πληγωμένη μνήμη:

Γεννήθηκα στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου

κι εἶχα πατέρα πρόσφυγα ἀπ' τὴν Μικρὰ Ἀσία.

*Οἱ ἄλλοι πᾶνε στὰ χωριά τους τίς γιορτές,
μὰ ὁ νόστος ὁ δικός μου ἐκπληρώνεται
μὲ μυρωδιές ἀπὸ βαριά μπαχαρικά
κι ἀπὸ φτηνὰ ἀρώματα,
ὅταν μὲ βγάζει ὁ δρόμος μου
στὸ μαγαζί «Ὁ Νεῖλος»
γιὰ ν' ἀγοράσω λίγη ἐπιστροφή
σὲ ἀραβικὸ ψωμί [...].*

(«Βιογραφικό», σ. 37)

Ὡς ἐδῶ τὸ ποίημα μοιάζει νὰ εἶναι αὐτὸ ποὺ λέει ὁ τίτλος. Παρακάτω ὅμως ἡ πατρίδα μεταφέρεται στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας, ὅπου ὅλες οἱ φυλές τῆς γῆς περιδιαβάζουν μὲ ἕνα αἶτημα «γιὰ τὸ ψωμί, γιὰ τὸ νερό, καὶ γιὰ τὸν νόστο τῆς ψυχῆς στὴ γῆ τῆς μέσα μνήμης».

Τὰ ποιήματα τῆς Τασούλας Καραγεωργίου, ἂν καὶ προχωροῦν μὲ τοὺς δικούς τους ἐσωτερικούς ρυθμούς, στίς δικές τῆς μυστικές διαδρομές, ἀνασκάπτουν τὴ μνήμη ὅλων μας, φέρνοντας στὸ φῶς ἄλλα κείμενα, πρόσωπα, πάθη, ἀρχαῖα καὶ νεότερα, ψηλαφώντας οἰκειές πληγές.

ΑΝΘΟΥΛΑ ΔΑΝΙΗΛ

**Ἀπὸ τίς ἀπιθανότητες τῆς παραλογοτεχνίας
στὸν ἐμπράγματο λόγο τῆς λογοτεχνίας**

**Γιώργος Β. Κάτος, Ἡ μοιραία γυναῖκα στὴ ζωὴ
τοῦ κυρίου Ἰωάννη, μυθιστόρημα, Ἑγνατία ὁδός,
Θεσσαλονίκη 2004, σ. 359· Γιώργος Β. Κάτος, Ἡ
ὀρχήστρα τῆς ζωῆς, ἀφήγημα, Ἑγνατία ὁδός,
Θεσσαλονίκη 2004, σ. 75**

Τὰ παραπάνω βιβλία τοῦ Γιώργου Κάτου διαφέρουν τόσο πολὺ μεταξύ τους, ποὺ θὰ ἔλεγε κα-

νείς πώς είναι γραμμένα από διαφορετικούς πεζογράφους. Τό πώς και τό γιατί θά τό δοῦμε στή συνέχεια. Τό πρώτο, πού ἐκδόθηκε ἐννιά μῆνες νωρίτερα ἀπό τό δεύτερο, εἶναι ἕνα μυθιστόρημα μέ ἔγχρωμο ἐξώφυλλο, ὅπου εἰκονίζεται ἕνα φιλάρεσκο γυναικεῖο πρόσωπο, μέ μόλις ἀνοιγμένα χεῖλη, μέ μικρά μαῦρα γυαλιά τῆς μόδας, πλακισωμένο ἀπό πλούσια μαλλιά. Ἡ εἰκόνα αὐτή τοῦ ἐξωφύλλου στάθηκε αἰτία νά μείνει τό βιβλίο κάπου ὀχτῶ μῆνες πάνω στό γραφεῖο μου χωρίς νά τό ἀνοίξω. Τά ἐξώφυλλα μέ αἰσθησιακά ὑπονοούμενα, πού τόσο συνηθίζονται στίς μέρες μας, ἀπαντοῦν κατά κανόνα σέ βιβλία πού ἀνήκουν στήν κατηγορία τῆς παραλογοτεχνίας. Νά ἔρθω ὅμως στό προκείμενο.

Τό μυθιστόρημα *Ἡ μοιραία γυναίκα στή ζωή τοῦ κυρίου Ἰωάννη*, εἶναι συνταγμένο, ἐκτός ἀπό τά μέρη τῶν διαλόγων, σέ τρίτο πρόσωπο καί δίνεται ἀπό ἀφηγητή ἐξωκειμενικό, πού δέν συμμετέχει δηλαδή στά γεγονότα – ἀφηγητή «παντογνώστη». Ἡ σύνθεση τοῦ ὕλικου γίνεται μέ χρονολογικό τρόπο· ἄν καί ἔχουμε κεφάλαια ἀφηγηματικοῦ παρελθόντος πού ἐναλλάσσονται σταθερά μέ καφάλαια ἀφηγηματικοῦ παρόντος, τό ὕλικό τοῦ καθενός κεφαλαίου ὑφαίνεται μέ χρονολογική σειρά.

Ἡ ἱστορία τοῦ βιβλίου πλέκεται γύρω ἀπό δύο κεντρικά πρόσωπα, τόν κύριο Ἰωάννη ἢ ἀπλῶς Γιάννη ἢ Γιαννάκη καί τή Γλυκερία. Τά παιδικά τους χρόνια τά πέρασαν στό χωριό Ροδοχώρι («πρῶην Τόπαλι καί νῦν δῆμο Συκεῶν») ἔξω ἀπό τή Θεσσαλονίκη. Ἡ δεκατρίαχρονη Γλυκερία ζοῦσε σέ ἕνα καλύβι μέ τή μάνα της πού ἐργαζόταν καθαρίστρια στό Λαϊκό Νοσοκομεῖο. Εἶναι ἡ τελευταία μαθήτρια στήν τάξη της, ἀλλά παρουσιάζει πρόωρη ἀνάπτυξη, ἀνεξάρτητο χαρακτήρα καί προκλητικά αἰσθησιακή συμπεριφορά. Τά παιδιά τῆς γειτονίας εἶναι ὅλα ἐρωτευμένα μαζί της. Αὐτή ὅμως ξεχωρίζει τόν Γιαννάκη, ἕνα ἀγόρι ἀρκετά φτω-

χικῆς οἰκογένειας πού ἔχει πατέρα πολύ σκληρό καί τόν δέρνει συχνά μέ τό «λουρί», ὥσπου νά βγαίνει αἷμα...

Ἡ ἀφήγηση ἀρχίζει ὅταν ὁ Γιαννάκης εἶναι πλέον κύριος Ἰωάννης, ὅπως θέλει τό ὄνομα ἡ γυναίκα του Τζένη (Εὐγενία), κόρη μεγαλοδικηγόρου τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Γιάννης γνώρισε τήν Τζένη στό Πανεπιστήμιο, ὅπου σπούδασαν καί οἱ δύο νομικά. Ἐρωτεύτηκαν καί παντρεύτηκαν. Ἔτσι ὁ φτωχός Γιαννάκης κληρονόμησε τό γραφεῖο τοῦ μεγαλοδικηγόρου πεθεροῦ του, πού βιάστηκε νά ἀφήσει ἐτόυτο τόν κόσμο νωρίς, πλούτισε καί ἀπόκτησε ἀρχοντικό σπίτι στό Πανόραμα Θεσσαλονίκης. Στό ἀρχοντικό αὐτό ζεῖ μέ τή γυναίκα του Τζένη, τόν ἄσωτο γιό του Κώστα, τήν πεθερά του Σοφία πού πάσχει ἀπό μέτριο Ἀλτσχάιμερ καί τό ὑπηρετικό προσωπικό. Ὡς δικηγόρος ὁ κύριος Ἰωάννης θέλει νά εἶναι τίμιος καί δέν ἀναλαβαίνει ὑποθέσεις, χωρίς νά εἶναι σίγουρος γιά τήν ἀθωότητα τῶν πελατῶν του. Οὔτε μέ τή βρόμικη πολιτική θέλει νά ἀνακατευτεῖ. Τόν ἐνοχλοῦν ἐπίσης οἱ μεγάλες κοσμικές συγκεντρώσεις πού ὀργανώνει ἡ γυναίκα του στό ἀρχοντικό τους, μέ προσκαλεσμένους διάφορα «ἐκλεκτά» πρόσωπα τῆς θεσσαλονικιώτικης κοινωνίας. Καί πολλές φορές, σέ τέτοιες συγκεντρώσεις, ἀποτραβιέται στό ἡσυχαστήριό του, στό δωμάτιο τῆς βιβλιοθήκης του. Τελικά ἀποσύρεται καί ἀπό τή «μάχημη δικηγορία» καί ἀφήνει τήν εὐθύνη τοῦ γραφείου του στό πολυμελές ἐπιτελεῖο του. Τί ἀναλογίζεται τίς ὥρες πού κλείνεται στόν ἑαυτό του ὁ κύριος Ἰωάννης; Ἀναλογίζεται τά παιδικά του χρόνια στό Ροδοχώρι καί τή σχέση του μέ τή Γλυκερία. Ἔτσι ἔχουμε ἐναλλακτικά κεφάλαια ἀφήγησης ἀπό τά παιδικά χρόνια τῆς δεκαετίας του 1950 καί ἀπό τήν τωρινή δεκαετία τοῦ 1990.

Ὁ ἔρωτας τοῦ Γιαννάκη μέ τή Γλυκερία, ἄν καί ζωηρός, στάθηκε ἄτυχος, γιατί, παρά τήν

ἐπιθυμία τους, ποτέ δέν μπόρεσε νά ολοκληρωθεῖ σαρκικά. Τήν πρώτη φορά ἐπειδή στό ὑποστήριγμα πού πάτησε, γιά νά φτάσει τήν ψηλότερη φίλη του, τό ἀγόρι γλίστρησε, ἔπεσε καί χτύπησε ἄσκημα τό σαγόνι του... Τή δεύτερη φορά γιατί ἀπό τό πολύ σπρώξιμο τῆς Γλυκερίας ἔπεσε πρὸς τά πίσω καί μιά περόνα μαδεριοῦ τοῦ τρύπησε τήν παλάμη του... Τήν τρίτη φορά, πού βρέθηκαν στήν ἐξοχή, γιατί ἡ Γλυκερία ἦταν σεκλετισμένη, καθὼς θυμήθηκε τόν βάνουσο ἀλκοολικό πατέρα της καί τό διαζύγιο τοῦ ἀντρόγυνου πού ἀκολούθησε... Τήν τέταρτη φορά ἐπειδή ὁ Γιαννάκης τρόμαξε ἀπό τήν περίοδο τῆς Γλυκερίας... Τήν πέμπτη φορά, πολύ πολύ ἀργότερα, κάτω ἀπό τίς ἀκόλουθες συνθήκες. Μετά ἀπό ἕνα ἐπεισόδιο ντροπῆς (στήν πραγματικότητα καθόλου ντροπῆς, ἀλλά ἔτσι τό θέλει τό κείμενο) ἡ Πολυξένη, ἡ μάνα τῆς Γλυκερίας, πῆρε τήν κόρη της καί μετακόμισε ἀπό τό Ροδοχώρι σέ ἄγνωστο μέρος. Ἔτσι ὁ Γιαννάκης ἔχασε τή Γλυκερία. Ὅχι ὅμως γιά πάντα: μετά ἀπό σαράντα πέντε περίπου χρόνια, βοηθώντας καί ἡ τύχη, κατάφερε νά τήν ξανασυναντήσει. Ἦταν παντρεμένη καί εἶχε ἤδη μιά κόρη κοντά στήν ἡλικία τοῦ Κώστα. Ἐξακολουθοῦσε ὡστόσο νά εἶναι πάντα ἐρωτευμένη μέ τόν Γιαννάκη της. Ἔτσι ἕνα βράδι πού ὁ ἄντρας της θά ταξίδευε γιά δουλειές καί ἡ κόρη της θά κοιμόταν σέ μιά φίλη της, κάλεσε στό σπίτι της τόν ἐξηντάχρονο Γιαννάκη, μέ σκοπό νά ολοκληρώσουν τήν παλιά σχέση τους. Καί ἐνῶ πολύ λίγο ἤθελαν γιά νά τό πετύχουν, ἐπέστρεψε ἀπρόσμενα ὁ ἄντρας τῆς Γλυκερίας, πού εἶχε ξεγράψει νά πάρει κάτι χαρτιά μαζί του. Μέ ἀποτέλεσμα νά πηδῆσει ἡμίγυμος ὁ κύριος Ἰωάννης ἀπό τό μπαλκόνι (πρῶτος ὄροφος) καί νά ἀντιμετωπίσει τήν πρόγεια τῶν πιτσιρικάδων τῆς γειτονιάς...

Τό ἴδιο βράδι ὁ γιός του Κώστας, καθὼς πήγαινε ἐκδρομή μέ τή φίλη του, εἶχε ἕνα μικρό

αὐτοκινητιστικό ἀτύχημα: ἔριξε τή μερσεντές τοῦ πατέρα του σέ ἕνα χαντάκι. Στό νοσοκομεῖο πού τόν ἐπισκέφτεται ὁ ταλαιπωρημένος πατέρας του (ὁ Κώστας δέν εἶχε χτυπήσει πολύ σοβαρά, ἡ ἐρωμένη του καθόλου) διαπιστώνει πῶς ἡ ἐρωμένη τοῦ Κώστα, Πολυξένη, εἶναι κόρη τῆς Γλυκερίας. Καί ὄχι μόνο αὐτό, διαπιστώνει ἀκόμα ὅτι καί ἡ ἐρωτική σχέση τοῦ Κώστα μέ τήν Πολυξένη, μένει, ἐξαιτίας αὐτῶν περιστατικῶν (μεταξύ τῶν ὁποίων καί τό τελευταῖο αὐτοκινητιστικό), ἀνολοκληρήωτη — ὅπως ἀκριβῶς ἡ δική του σχέση μέ τή μάνα τῆς Πολυξένης, τή Γλυκερία. Τήν ἄλλη μέρα ἡ Γλυκερία βρίσκεται δολοφονημένη μέ πολλές μαχαφιές. Ἐγκλημα ἀνεξιχνίαστο... Ταυτόχρονα κάτι παράδοξο: ἕνα πειστήριο πού θά μπορούσε νά ἐνοχοποιήσει ἐπικίνδυνα τόν Γιάννη (μιά γραβάτα πού εἶχε ξεμείνει στό διαμέρισμα τῆς Γλυκερίας, ὅταν τό ἔσκασε πηδώντας ἀπό τό μπαλκόνι) βρέθηκε ἀναπάντεχα στή ντουλάπα μαζί μέ τίς ἄλλες γραβάτες του. Ἐξήγηση: Ἡ Τζένη εἶχε δολοφονήσει τή Γλυκερία. Ἦξερε τά πάντα γιά τή σχέση τοῦ ἄντρα της μέ τή γυναῖκα αὐτή, γιατί ὁ Γιάννης, ὅταν κοιμόταν, παραμιλοῦσε καί ξεφούρνιζε ὅλα τά μυστικά του, ἐρωτικά καί μή. Μετά τή δολοφονία τῆς Γλυκερίας τά μάγια λύνονται καί τά παιδιά (Κώστας καί Πολυξένη) ολοκληρώνουν τή σχέση τους. Τό μυθιστόρημα κλείνει μέ τό γάμο τοῦ Κώστα καί τῆς Πολυξένης. Αὐτή εἶναι μέ λίγα λόγια ἡ θεματική ἐξέλιξη τοῦ μυθιστορήματος.

Σέ ἕνα μυθιστόρημα λογοτεχνικῶν ἀξιώσεων μπορεῖ νά παρουσιάσει κανεῖς τά πιό ἀσυνήθιστα περιστατικά. Μέ ἕναν ἀπαράβατο ὅμως ὄρο: νά τά παρουσιάζει κατά τρόπο πειστικό, ὡς γενόμενα ἀπό τήν ἀβίαστη φορά τῶν πραγμάτων, ὡς «δυνατά κατὰ τό εἶκος ἢ τό ἀναγκαῖον» (Ἀριστοτέλης). Ἔτσι ὥστε νά διαθέτουν ἀρκετή ἀληθοφάνεια καί νά μήν προκα-

λοῦν τή δυσπιστία τοῦ ἀναγνώστη. Ὁ ἀναγνώστης μέ βάση τήν πείρα τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί τή διαίσθηση πού διαθέτει, ἔχει τή δυνατότητα νά σταθμίζει κατά πόσο εἶναι μέσα στό πνεῦμα τῆς ζωῆς ἕνα ἀφηγηματικό ἔργο καί κατά πόσο ὄχι.

Ἄς ἔρθουμε τώρα στό συγκεκριμένο μυθιστόρημα. Ὁ Γιαννάκης σέ ὀρισμένη περίπτωσι δέν ὀλοκλήρωσε τή σχέση του μέ τή Γλυκερία, ἐπειδή τρόμαξε ἀπό τήν περίοδο τοῦ κορτσιοῦ:

[...] τόν ἄρπαξε ἀπό τό μπράτσο του κι ὅπως τόν τράβηξε μέ δύναμη τόν ἔφερε καί τόν κράτησε πάνω ἀπ' τό κορμί της.

«Ἄμάν πιά κι ἐσύ... λυσσάρα!... Κάτσε νά βγάλω πρῶτα τά παπούτσια μου...» δυσανασχέτησε ὁ Γιαννάκης καί γιά ἕνα μικρό διάστημα, μιά καί ἡ ἄλλη διαζότανε, ἐπακολούθησε κάτι σάν μιά μικρή πάλη, μέ ἐλαφρά σπρωξιμάτα καί χτυπήματα, ὥσπου κάποια στιγμή, καθῶς πάλευε μαζί της τό παιδί, χώθηκε χωρίς νά τό θέλει τό χέρι του ἀνάμεσα στά μπούτια της κι ὅπως τό τράβηξε ντροπιασμένο γι' αὐτή τήν ἀθέλητη κίνηση, τό εἶδε μέσα στά αἵματα κι ἀμέσως στό πρόσωπό του ἀποτυπώθηκε μιά ἐντονη ἔκφραση τρόμου.

«Ἀχ!... σέ χτύπησα... σέ χτύπησα, Γλυκερία μου, χωρίς νά τό θέλω... Πῶ πῶ, κοίτα αἵματα... αἵματα! Σοῦ 'κανα, καλέ, μεγάλο κακό κι ἂν δέ σέ πᾶμε γρήγορα στόν γιατρό μπορεῖ καί νά πεθάνεις».

Καί ὁ Γιαννάκης ξεσηκώνει μέ τίς φωνές του τή γειτονιά νά πᾶνε νά βοηθήσουν τήν βαριά τραυματισμένη φίλη του...

Ὅμως ὁ Γιαννάκης εἶναι τό λιγότερο δώδεκα χρονῶν καί εἶναι ἀπίθανο νά μήν ξέρει τίποτε γιά τά «ρούχα» τῶν γυναικῶν. Ἐξίσου ἀπίθανο εἶναι τό γεγονός ὅτι τό ἔσκασε νά φέρει βοήθεια χωρίς νά προλάβει κἂν «τό κορίτσι» (πού δέν ἔδειχνε νά πονᾷ) «νά τόν συγκρατήσει γιά νά τοῦ ἐξηγήσει». Ἀπό τό ἄλλο μέρος ὁ Γιαννάκης γνώριζε πῶς δέν χτύπησε τήν Γλυκερία κατά

τρόπο πού νά τήν τραυματίσει, καί ἔτσι τό «σέ χτύπησα... σέ χτύπησα» εἶναι ἐντελῶς αὐθαίρετο. Ἐπιπλέον ὁ Γιαννάκης ἤξερε ἀπό δική του πείρα πῶς δέν πεθαίνει κανείς τόσο εὐκόλα, ὅταν τυχαίνει νά ματώσει κάπου. Τέλος, ὁ Γιαννάκης γνωρίζει γιά ποιό σκοπό πηγαίνει στή Γλυκερία καί δέν καταλαβαίνω τήν ντροπή του γιά μιά χειρονομία του, τήν ὁποία ἔχει ἤδη κάνει ἄλλες φορές χωρίς νά ντρέπεται. Τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι μέσα σέ λίγες σειρές ὑπάρχουν τόσα ἀνακόλουθα πού ἡ ἀληθοφάνεια τοῦ κεμένου τινάζεται στόν ἄερα. Θά ἤθελα νά προσθέσω ὅτι, ἀναφορικά μέ τίς ἀνάλογες ἀπόπειρες ἐρωτικῆς ἐπαφῆς τῶν δύο παιδιῶν, ἡ μόνη πού στέκει σχετικᾶ εἶναι ἐκείνη στήν ἐξοχή τῆς Δεντροφυτείας, ὅταν ἡ Γλυκερία βρέθηκε σέ κακή ψυχική κατάσταση.

Σημειῶνω ἕνα ἀκόμα ἀπό τά πολλά κατορθώματα τοῦ Γιαννάκη. Κάθε Σάββατο μεσημέρι, μέ κατάλληλο καιρό, ἡ κ. Πολυξένη ἔβγαζε τή σκάφη στήν αὐλή της καί μπανιάρει τή Γλυκερία. Τά γειτονόπουλα τό πῆραν εἶδηση καί τρέχαν νά κάνουν μπανιστήρι πίσω ἀπό κάτι θάμνους. Μαζί τους καί ὁ Γιαννάκης. Ὅμως ὁ Γιαννάκης, γιά νά ἔχει καλύτερη θέα, ἀνέβηκε ἕνα μεσημέρι πάνω στή μουριά πού ὑπῆρχε στήν αὐλή τῆς κυρίας Πολυξένης. Ἀπό κεῖ πάνω, τήν ὀρισμένη ὥρα, ἔβλεπε καί ταυτόχρονα σερνόταν ὀλοένα πρός τήν ἄκρη τοῦ κλαδιοῦ στό ὁποῖο στηρίζοταν..., «ὥσπου, κάποια στιγμή» τό κλωνάρι «δέν ἄντεξε ἄλλο, κι ὅπως ἔσπασε μ' ἕναν θόρυβο ἐκκωφαντικό, ἔφερε τόν Γιαννάκη ἀπ' τό ὕψος πού βρισκότανε, νά κάθεται μέ τά πόδια του ἀνοιχτά μέσα στήν τσίγκινη σκάφη καί πίσω ἀπ' τή λεπτή πλάτη τῆς Γλυκερίας». Ὁ καθένας, φαντάζομαι, θά ὑποθέσει πῶς μετά ἀπό μιά τέτοια πτώση ὁ Γιαννάκης καί ἴσως ἡ Γλυκερία καί ἡ μάνα της ἀκόμα, θά κατέληξαν στό νοσοκομεῖο. Καί ὅμως, σύμφωνα μέ τό κείμενο, κανένα κόκκαλο δέν ἔσπασε καί

κανείς δέν τραυματίστηκε ούτε στο ελάχιστο. Όλοι εντάξει, εκτός από τό γεγονός ότι ο πατέρας του Γιαννάκη πήρε πάλι τό «λουρί» στο χέρι... Τέτοια συμβάντα, όπου χάνεται τό μέτρο τής κατά φύσιν σχέσης του αφηγηματικού ύλικου, έχουμε πολλά μέσα στο βιβλίο. Καί θά έλεγα ότι όλόκληρο συγκροτείται από μία σειρά ανάλογων άφελων άπιθανοτήτων. Αναφέρω συνοπτικά ακόμα τρεις από αυτές:

α) Όταν ο έξηντάρης κύριος Ιωάννης προσπαθει νά βρει τά ίχνη τής Γλυκερίας στη Θεσσαλονίκη, ζητάει τή βοήθεια ενός νέου, του Δημητρου, που εργάζεται σε ένα μπαράκι στην Τσιμισκή. Ο Δημητρός δέχεται νά του δώσει πληροφορίες, αλλά μέ άμοιβή, λέγοντάς του πώς έχει (ο κύριος Ιωάννης) «παράδες μέ ουρά». Στην έρώτηση του Ιωάννη πώς ξέρει ότι έχει παράδες «μέ ουρά», ο Δημητρός απαντάει ότι είναι πασίγνωστος μεγαλοδικηγόρος καί μάλιστα ότι τον έχει δεί επανειλημμένα «στό γυαλί». Αργότερα, όταν τελικά ο Γιάννης συναντά τή Γλυκερία καί μιλουν, μεταξύ άλλων, για τήν τωρινή τους κατάσταση, ή Γλυκερία ρωτάει κάποια στιγμή άνήξερη: «Άλήθεια... Τί δουλειά κάνεις;», «Δικηγόρος», απαντά ο Γιάννης. Έτσι τώρα, ο πασίγνωστος μεγαλοδικηγόρος που εδγαινε «στό γυαλί», εμφανίζεται ξαφνικά άγνωστος.

β) Ο Γιάννης βρίσκεται ξαπλωμένος μαζί μέ τή Γλυκερία στο κρεβάτι του σπιτιου της. Είναι μία στιγμή που ποθοῦσε μία ζωή. Καί..., «καί μέ τή δύναμη του στερημένου από καιρό καί του άπελπισμένου, τήν άρπαξε βίαια στην άγκαλιά του κι έπεσε λαίμαργα πάνω στα χείλη της, όμως ή Γλυκερία», (που ως εκείνη τή στιγμή τον προκαλούσε γδύνοντάς τον) «μέ μία άπεγνωσμένη προσπάθεια μπόρεσε κι άπαλλάχτηκε άπ' τήν καταπιεστική έπαφή του καί ανακάθησε δίπλα του κάπως έννευρισμένη». Η συνέχεια είναι ότι ή Γλυκερία θεώρησε

κατάλληλη τήν ώρα νά κάνει θεωρητικό μάθημα στον Γιάννη, για τό πώς πρέπει νά γίνεται «ή έρωτική πράξη» για νά πετυχαίνει. Καί του άραδιάζει τέσσερις σελίδες άμπελοφιλοσοφία πάνω σε αυτό τό θέμα...

γ) Η Τζένη πηγαίνει στο διαμέρισμα τής Γλυκερίας ξέροντας πως είναι μόνη της τή νύχτα. Τής άποκαλύπτει ποιά είναι, άκούει κάπως θολά τίς διακαιολογίες (γιατί τάχα διακαιολογίες, άφου υπήρχε άσθηστος παιδικός έρωτας μέ τον Γιάννη) τής Γλυκερίας, τή βλέπει «χλομή άπ' τό φόβο της καί άναστατωμένη» (δῶς άταίριαστα στον άτίθασο χαρακτήρα τής Γλυκερίας) καί τής περνάει ή διάθεση νά τή «έξολοθρέψει». Όμως τήν τελευταία στιγμή, πριν γυρίσει νά φύγει, βλέπει κάτω από τό κρεβάτι τή γραβάτα του Γιάννη. «Τότε...», μιλάει άργότερα στον ίδιο τό Γιάννη, «δέν ξέρω... δέν... τί νά σου πω...» καί..., «μέ τό πρώτο βήμα που έκανα βρέθηκα στην κουζίνα, άρπαξα τό τραπεζομάχαρο καί πριν προλάβει νά καταλάβει τί τής γινότανε άρχισα νά τή χτυπώ σαν ύπνωτισμένη καί νά, νά, νά...» Σχόλιο: ή Τζένη πηγαίνει νά έξολοθρέψει τή Γλυκερία άοπλη. Βρίσκει όμως ένα τραπεζομάχαρο στην κουζίνα τής Γλυκερίας καί τή σκοτώνει, χωρίς νά προηγηθεί πάλη καί χωρίς νά άκουστούν φωνές στην πολυκατοικία. Μετά έχει όλον τον καιρό νά διαρρήξει τήν κλειδαριά (πόσο άθόρυβα τάχα;) καί νά ψάξει στην τσάντα τής δολοφνημένης νά βρει καί νά πάρει τίς πιστωτικές κάρτες της, μαζί καί τά κοσμήματα από τό συρτάρι του κομοδίνου της, για νά φανεί σαν ληστεία. Κανείς δέν άκουσε καί δέν είδε τίποτα. Για κηλίδες αίματος πάνω στα ρούχα τής Τζένης, δέν γίνεται λόγος. Τέλειο έγκλημα!...

Όπως ήδη φάνηκε, πέρα από τό ζήτημα τής έλεγχόμενης ύφης του έργου, έχουμε νά κάνουμε μέ ένα έρωτικό μυθιστόρημα. Έρωτικό όμως μέ

σταθερό στόχο τήν έρωτική πράξη. 'Ο Γιάννης έλκεται από τή Γλυκερία και ή Γλυκερία ανταποκρίνεται σέ αὐτήν τήν ἔλξη. Τά συναισθήματα ὡστόσο τοῦ Γιάννη καί τῆς Γλυκερίας δέν περιγράφονται μέσα στό κείμενο, ἐνῶ οἱ ἀπόπειρες συνειρέσεώς τους δίνονται μέ πολλές λεπτομέρειες. Γιά νά ὑπάρχει, ἀπό τό ἄλλο μέρος, συνέχεια, οἱ ἀπόπειρες αὐτές ματαιώνονται κάθε φορά ἀπό κάποια ἀναπάντεχη ἀναποδιά. Εἶναι φανερό πῶς ή γελάδα ἀπό τήν ὁποία ἀρμέγεται τό γλυκό γάλα τῆς ἀφήρητης σχετίζεται μέ τή γενετήσια πράξη. Γιά ὅσους παρακολουθοῦν τήν ἐκδοτική κίνηση τά τελευταῖα δέκα-δεκαπέντε χρόνια, πρόκειται γιά ἕνα πολύ γνωστό συγγραφικό στόχο. Γύρω ἀπό τή γελάδα αὐτή περιστρέφεται στίς μέρες μας ἕνας πληθυσμός ἐπίδοξων παραλογοτεχνῶν. Συγγραφέων δηλαδή χωρίς λογοτεχνικές ἀξιώσεις, οἱ ὅποιοι ἐλπίζουν νά ἔχουν ἐμπορική ἐπιτυχία τά βιβλία τους, ἐπειδή ἀπευθύνονται στά προϋποτιθέμενα σεξουαλικά ἀπωθημένα τῶν ἀναγνωστῶν. 'Ο Κάτος πάντως, ἄν ἐξαίρεσουμε τήν κάποια ἀστυνομική πλοκή στό τέλος, δέν ἔκανε ἄλλα ἀνοήματα, δέν ἄντησε, θέλω νά πῶ, ἀπό ἄλλες πηγές οἱ ὁποῖες εἶναι ἐπίσης γνωστοί στόχοι τοῦ παραλογοτεχνικοῦ συρμοῦ. Ἔτσι, μολονότι ή ἐποχή στήν ὁποία ἀναφέρεται τό σήκωνε, δέν ἐκμεταλλεύτηκε τήν ἄλλη γελάδα πού ἀρμέγεται ἤδη δεινῶς ἀπό πολλούς ἐμπορικούς συγγραφείς: τήν Κατοχή καί τόν Ἐμφύλιο. Οὔτε ἐπίσης τή γελάδα τῶν νέων ἡθῶν οὔτε τοῦ «μαγικού ρεαλισμοῦ» οὔτε τοῦ ἐξυπναδισμού, κ.λπ.

Μέσα στό συγκεκριμένο μυθιστόρημα ὑπάρχουν μερικές σελίδες πού ὑπερέχουν αἰσθητά ἀπό τό ὑπόλοιπο κείμενο. Ἄν καί θά περίμενε κανείς νά εἶναι ἐκεῖνες πού ἀφοροῦν τά παιδικά χρόνια τῶν δύο πρωταγωνιστῶν, δέν συμβαίνει ἔτσι. Οἱ καλύτερες σελίδες τοῦ βιβλίου συνδέονται μέ ἕνα περιθωριακό πρόσωπο, ἕνα πρόσωπο ἀπό τό ὁποῖο δέν περνάει ὁ κορμός τῆς ἀφηγηματικῆς δράσεως. Εἶναι ή κυρία Σοφία, ή

μάννα τῆς Τζένης καί ή πεθερά τοῦ Γιάννη, ή ὁποία πάσχει ἀπό Ἄλτσχάιμερ. Ἡ κυρία Σοφία φωτίζεται καλύτερα καί φυσικότερα ἀπό ὅλα τά πρόσωπα τοῦ βιβλίου. Ἡ διακριτική παρουσία της μέσα στό σπίτι, μέ τή διαρκή συνοδεία τῆς νοσοκόμας Δήμητρας, τά ἀποφθεγματικά της ὑπονοούμενα, ή παρατηρητικότητα τῆς, οἱ ἐπαναλαμβανόμενες κοινότοπες ἐρωτήσεις της, πού συχνά φαιδρύνουν τήν ἀτμόσφαιρα, καί ή ὄχι χωρίς νόημα σιωπή της, σκιαγραφοῦν μιά παρουσία ζωντανή.

Δυό λόγια γιά τή γλώσσα. Ἡ γλώσσα πού χρησιμοποιεῖ ὁ πεζογράφος δέν ἔχει τήν ἀμεσότητα ἄλλων γραφῶν του. Εἶναι δύσκαμπτη, ἄχρωμη καί μέ γενικές καί ἀφρηρημένες φράσεις ἐλεγχόμενες. Ἔτσι βρισκόμαστε μερικές φορές μπροστά σέ φράσεις σάν τίς ἀκόλουθες: «Οἱ κακές οἱ γλώσσες διάστηκαν νά ἀναίρεσουν τήν ὑποτιθέμενη ἀρρώστεια του καί τώρα μιλοῦσαν γιά τό ἐπικείμενο διαζύγιο του...» (σ. 58). «Σέ ἄλλη περίπτωση ὁ Γιάννης θά τόν ἀγνοοῦσε ἐντελῶς κι ἀπό τήν πρώτη κιάλας στιγμή θ' ἀφαιροῦσε αὐτή τήν ἀνετη οὐκειότητα πού εἶχε ἐπιδείξει ἀδικαιολόγητα ὁ συνομιλητής του...» (σ. 150).

Τελειώνοντας θέλω νά πῶ ὅτι τό βιβλίο, Ἡ μοιραία γυναίκα στή ζωή τοῦ κυρίου Ἰωάννη, ὡς ἔργο παραλογοτεχνίας, ἀδικεῖ τόν συγγραφέα του. Γιατί ὁ Κάτος, γενικότερα, δέν ἀνήκει στήν κατηγορία τῶν παραλογοτεχνῶν. Τό συγκεκριμένο ἔργο ὑπῆρξε μιά ἀτυχῆς στιγμή του. Μιά παραχώρηση στό γενικό ρεῦμα τῆς συγγραφικῆς εὐτέλειας. Ὁ πεζογράφος αὐτός ἔχει στό ἐνεργητικό του ἀξιοπρόσεχτα λογοτεχνικά κείμενα. Θά τό διαπιστώσουμε καί στό ἐπόμενο βιβλίο του ἀμέσως παρακάτω.

* * *

Ἡ ὀρχήστρα τῆς ζωῆς, ὅπως ἤδη ἔχω πει,

μοιάζει νά εΐναι γραμμένη από διαφορετικό συγγραφέα. Στο έξώφυλλο βλέπουμε, σέ άσπρο μαύρο, τή φωτογραφία ενός μουσικού πού παΐζει τρουμπέτα. Τό κείμενο εΐναι συνταγμένο σέ πρώτο πρόσωπο καΐ δΐνεται από ένδοκεμεινικό άφηγητή, ό όποΐος μετέχει στήν άφηγηματική δράση καΐ μάλιστα πρωταγωνιστεί. Ή σύνθεση του ύλικου, αν εξαιρέσουμε τίς λίγες συνειρμικές σφΐνες, ακολουθεΐ χρονολογική σειρά.

Ό άφηγηματικός πληθυσμός αποτελείται από τόν άφηγητή, γύρω από τόν όποΐο περιστρέφεται όλο τό κείμενο, τή γυναΐκα του, τό στενό του φίλο γιατρό, Περικλή, καΐ μερικά άλλα περιστασιακά πρόσωπα. Έχουμε συνεπώς νά κάνουμε μέ ένα κείμενο αυτοβιογραφικό του άφηγητή, πού, όπως θά δοΐμε παρακάτω, αποτελεί μΐά εκ βαθέων εξομολόγησι των πατημάτων του.

Ή φύση τόν προΐκισε μέ ένα σΐμα υγΐες καΐ γεροδεμένο, μέ αναλογΐες αγάλματος αρχαΐου εφήβου, πού τραβούσε στο δρόμο τά μάτια των περαστικΐων καΐ ιδιΐτερα των γυναικΐων. Ακόμα καΐ τά δικΐα του μάτια, καθΐς σταματοΐσε, όταν τύχαινε νά βρεθεΐ μπροστά σέ υπΐθριους καθρέφτες, γΐά νά καμαρώσει τήν κορμοστασιΐα του. Έννοεΐται πΐς οι επιτυχΐες του στο άλλο φύλο ΐταν πλούσιες. Αυτά ΐς τά πενήντα πέντε χρόνια του, γΐατί τότε άλλαξε ό τροχός φορά καΐ ΐρθαν τά πάνω κάτω. Τό κείμενο μΐς δΐνει αυτή ακριβΐως τήν αλλαγή του ριζικού καΐ τά άπανωτά δυσάρεστα συμβάντα. Ό άφηγητής πού λέγεται Γΐωργος, όπως καΐ ό συγγραφέας, αν καΐ μέχρι τά πενήντα πέντε του δέν εΐχε πάρει οΐτε άσπιρίνη, βρέθηκε εκτοτε, μέσα σέ μΐά τετραετία, τέσσερις φορές νοσηλεύμενος σέ νοσοκομεία, από τίς όποΐες οι τρεΐς γΐά εγγειρητικές επεμβΐσεις.

Τήν πρώτη φορά γΐα βαριά πνευμονική ανεπάρκεια, αποτέλεσμα του υπερβολικού καπνίσματος. Έτσι μΐά μέρα

τό καλοκαΐρι του 1998 [...] σέ μΐά ξαφνική διακοπή του ηλεκτρικού πού έθεσε αυτόμάτως εκτός λειτουργΐας τόν αναβατήρα, αναγκάστηκε νά σκαφαλώσω μέ τά πόδια στον τρίτο όροφο τΐς πολυκατοικΐας πού μένω. Μόλις όμως ανέβηκα τά πρώτα σκαλιά, ένωσα στήν καρδιά μου νά ξεσπΐ μΐά έντονη ταχυπαλμία καΐ χαλΐβδινα δΐχτυλα νά μου σφίγγουν τό λαιμό κόβοντας τήν άναπνοή μου [...].

Τό αποτέλεσμα ΐταν νά μείνει στο νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ Θεσσαλονΐκης δέκα μέρες, αποκομΐζοντας πικρές εμπειριΐες καΐ χάνοντας τό 70% τΐς αναπνευστικΐς ικανΐτητας των πνευμόνων του. Γΐά τήν καλύτερη πορεία τΐς άποθεραπειΐας του του συνέστησαν καθημερινό περΐπάτημα καΐ άρχισε νά κάνει βόλτες «κάτω στήν παραλία» ανάμεσα σέ περιπατητές καρδιοπαθεΐς.

Καΐ τώρα, βλέποντας όλο εκείνο τό πλήθος νά πηγαινοέρχεται μέ τίς ΐρες πάνω κάτω, ένας ένας ΐ σέ παρέες δυό δυό, δίπλα στή θάλασσα υπομονετικά κι όταν έδειχναν πΐς κουράζονταν κάπως ν' αποτραβιΐονται πίσω καΐ νά κάθονται κάτω από τά δέντρα στα παγκΐακια, ένωσα πολύ άσχημα πού έπρεπε νά πάθω κι εγΐ γΐά νά μάθω γΐ αυτούς [...].

Τή δεύτερη φορά μπΐηκε σέ νοσοκομείο γΐά επείγουσα εγγείρησι μεγΐλου ανεϐρυσματος τΐς κοιλιακΐς άορτΐς. Δέν ΐξερε τί σημαΐνει «ανεϐρυσμα άορτΐς» καΐ δέν ΐθελε νά μπει στο νοσοκομείο άμέσως μετά τή διάγνωση. Ό φίλος του γιατρός Περικλής έλεπε γΐα διακοπές στή Σκΐρο. Όταν όμως εΐδαν μέ τή γυναΐκα του στο λεξικό τί περίπου εΐναι τό ανεϐρυσμα πανικοδΐθησαν. Τηλεφΐνησαν στον Περικλή πού επέστειψε άμέσως στή Θεσσαλονΐκη καΐ εγΐνε ή εγγείρησι, πάλι στο ΑΧΕΠΑ, αλλά μέ πολύ καλύτερες συνθήκες νοσηλειΐας τώρα. Όλα πΐησαν καλά...

Όταν συνΐλθα γΐα πρώτη φορά, βρισκΐμου ακόμα στον θάλαμο τΐς έντατικΐς κι έτσι αγνά σαν

ἀπό βαθύ ὄνειρο καί μέσα ἀπό κάτι χρυσά, μέ τά ὅποια εἶχα τήν ἐντύπωση πώς εἶμουν τυλιγμένος, μπορῶ νά πῶ μέ σιγουριά πώς εἶδα τή φιγούρα τῆς γυναίκας μου καί σέ μικρή ἀπόσταση ἀπ' αὐτή εἶδα μπάστακα τόν Περικλή, κι ὅλα αὐτά βέβαια κράτησαν μόνο γιά λίγο γιατί πάλι ξανακύλησα καί βυθίστηκα γλυκά σέ μιὰ πρόσκαιρη νάρκη.

Τήν τρίτη φορά γιά ἐγχείρηση θηλώματος στήν οὐροδόχο κύστη, πού θρικόταν στήν ἀρχή τῆς ἐξαλλαγῆς του σέ καρκίνο. Εἶχε δύο χρόνια πού παρουσίαζε κάπου κάπου αἱματουρία, ἀλλά ἡ πρώτη διάγνωση ἦταν ὅτι προερχόταν ἀπό πέτρα καί ἄλατα στά νεφρά. Τελικά διαπιστώθηκε θήλωμα.

Τήν τέταρτη φορά γιά ὄγκο κάτω ἀπό τίς φωνητικές χορδές. Σήκωσε τό ἀκουστικό νά μιλήσει μιὰ μέρα στό τηλέφωνο καί τοῦ πιάστηκε ἡ φωνή...

Σέ νοσοκομεῖο δέν ξαναμπήκε, χρειάστηκε ὡστόσο νά προστρέξει πάλι στούς γιατρούς: κάτι μικροί ὄγκοι ἐμφανίστηκαν κάτω ἀπό τό δέρμα του. Ἡ διάγνωση ἦταν «λιπόματα», καλοήθεις ὄγκοι, ἀλλά «γιά καλό καί γιά κακό βέβαια νά ἔχουμε καί τό νοῦ μας...» Αὐτή ἡ ἐπιφυλακτικότητα τοῦ ἐιδικοῦ γιατροῦ, «νά ἔχουμε καί τό νοῦ μας», στάθηκε ἡ σταγόνα πού ξεχειλίσει τό ποτήρι.

Εἶχα πάρει βαρὺς καί δύσθυμος τόν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς γιά τό σπίτι μου ἀπό τήν παραλία καί, κάθε φορά πού μπούκωναν τά πνευμόνια μου, καθόμουν σέ κάποιο ἀπ' τά παγκάκια της γιά νά ξεκουραστώ. Δέν ἔβλεπα, δέν ἄκουγα, ἤμουν μόνος στόν κόσμο καί κείνη ἡ ὀλοπόρφυρη δύση τοῦ ἡλίου μέσ' στόν Θερμαϊκό πού κάποια χρόνια παλιότερα μοῦ ἔφερνε ἀπ' τή συγκίνηση πού ἐκίωθα δάκρυα στά μάτια, τώρα φάνταζε στόν ὀρίζοντα σάν μιὰ μεγάλη πυρκαγιά πού μέ ἀνάγκαζε ν' ἀποστρέφω τό τρομαγμένο βλέμμα μου στίς μύτες τῶν παπουτσιῶν μου.

Μιά μαύρη ἀπελπισία πού στάλαζε σάν ἰσχυ-

ρό δηλητήριο ἤρθε καί πλημμύρισε στό τέλος τήν καρδιά μου... [...] Ὅχι ὄχι. Δέν τήν ἤθελα ἄλλο τέτοια ζωή κι οὔτε πού τό εἶχα σκοπό βέβαια, νά σέρνομαι τό ὑπόλοιπο τοῦ βίου μου ἀπό νοσοκομεῖο σέ νοσοκομεῖο [...].

Κάθεται σέ ἓνα παγκάκι, θυμᾶται τόν φίλο του Μίμη, πού, γιά διαφορετικούς λόγους, ἔδωσε τέλος στή ζωή του βουτώντας ἓνα βράδυ στό Θερμαϊκό καί σκέφτεται νά ἀκολουθήσει τό παράδειγμά του. Σηκώνεται καί πλησιάζει στήν ἄκρη τῆς προκυμαίας. Βλέπει κάτω τά σκοτεινά νερά καί ἀντί νά πέσει μέσα τινάζεται νευρικά πρὸς τά πίσω. Ἐκείνη τή στιγμή τόν πλησιάζει κάποιος καί τοῦ ζητάει φωτιά γιά τό τσιγάρο του. Στό πρόσωπο τοῦ ἄγνωστου ἀναγνωρίζει τόν παλιό του φίλο Θόδωρο. Γύριζε στήν παραλία νά περάσει τήν ὥρα του, ὥσπου νά τελειώσει ἡ διασκέδαση τοῦ πατέρα του στό ΚΑΠΗ, ἐκεῖ κοντά στόν Ἴστιοπλοϊκό Ὅμιλο. Καθώς τά λένε, ἀρχίζει νά βάξει ψύχρα καί ὁ Θόδωρος προτείνει νά πᾶνε στόν Ἴστιοπλοϊκό Ὅμιλο νά πιοῦνε κανένα ούζακι. Αὐτός ἔχοντας κατά νοῦ ὅτι ἀπλῶς ἀναβάλλει τό διάβημά του, ἀκολουθεῖ τόν φίλο του στόν Ὅμιλο.

Ἡ αἴθουσα ὅπου γλεντοῦσαν οἱ ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς ἦταν τίγκα ἀπό κόσμο καί τή στιγμή πού μπήκαμε μέσα, στόν χῶρο πού εἶχαν ἀφήσει ἀκριβῶς μπροστά ἀπό ἓνα ὑποτυπῶδες πάλκο καί πού τό χρησιμοποιοῦσαν σάν πίστα, ὑπῆρχε τό ἀδιαχώρητο ἀπό ἄντρες καί γυναῖκες πού χόρευαν μέ πάθος [...].

Ὁ ἴδιος πέφτει ἀπό τά σύννεφα. Ρωτάει ξαφνιασμένος τόν Θόδωρο νά τοῦ ἐξηγήσει «τί γίνεται ἐδῶ πέρα;» Βλέπει τό κέφι, τήν εὐθυμία καί τή ζωηρότητα μέ τήν ὁποία «οἱ ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς» δίνονταν στό γλέντι τους, λές καί ἦταν ἔφηβοι. Καί, ἀλήθεια, ἦταν κάπως ἔφηβοι. Τά τραγούδια καί οἱ χοροί πού παίζονταν ἀπό ἓνα «μουσικό ντουέτο» ἦταν τῆς δεκαετίας τοῦ 1950, τότε πού οἱ χορευτές αὐ-

τοί θά ἦταν ἔφηβοι. Μνήμες καί συναισθήματα τῆς νιότης ξυπνοῦσαν μέσα στους ρυθμούς τῆς μουσικῆς:

*Μ' αὐτόν τόν καινούργιο χορό
στιγμὴ δὲν μπορῶ νά σταθῶ*

Ὁ ἀφηγητὴς παρακολουθεῖ καὶ λίγο λίγο ἐπιηρεάζεται ἀπὸ τὴ γενικὴ ἀτμόσφαιρα. Ὡσπου κάποια στιγμή δὲν κρατιέται καὶ προχωρεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν πίστα.

Κι ἐνῶ ἀκόμα δὲν μπορούσα νά συνειδητοποιήσω αὐτὸ τὸ ἐξάισιο θαῦμα πού συντελοῦνταν γύρω μου, ξαφνικά βρέθηκα πρόσωπο μὲ πρόσωπο μὲ μιὰ χαρούμενη καὶ μὲ ὀλοκόκκινα μάγουλα χοντρούλα, πού ἀπλωσε μὲ σκέρτσσο τὰ στουμπουλά χεράκια τῆς κι ἐπειδὴ κατάλαβε πὼς δισταζα, ἔπεσε μὲ δύναμη ἐπάνω μου ὄθην σπρωγμένη ἀπ' τοὺς ἄλλους καὶ [...]

χορεῦει μὲ τὴν ψυχὴ του. Ἀλλάζει ντάμα, σπνεχίζει τὸν ἕνα χορὸ μετὰ τὸν ἄλλο, καὶ σχεδὸν αἰσθάνεται νά ἀναδεύονται μέσα του ἐρωτικὲς ἐπιθυμίες. Καὶ ὅταν σταματᾷ ἡ μουσικὴ καὶ πηγαίνει στὸν φίλο του Θόδωρο, αἰσθάνεται ἄλλος ἄνθρωπος: ξαναβρίσκει τὸ νόημα τῆς ζωῆς.

Ὅπως ἔχω ἤδη πεῖ, ὁ ἀφηγητὴς δὲν μιλάει γιὰ τὰ καλὰ του χρόνια, οὔτε γιὰ τίς ἐρωτικὲς ἐπιτυχίες του κ.λπ. Αὐτὰ τὰ προσπερνᾷ μὲ λίγα γενικὰ ἐνημερωτικὰ λόγια. Ἡ ἀφήγηση ἀρχίζει, ὅταν ἀρχίζουν τὰ βάζα καὶ ἀκολουθεῖ σκαλί σκαλί ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ του πτώση. Αὐτὴ τὴ σταδιακὴ πτώση μᾶς δίνει μὲ λεπτομέρειες χαρακτηριστικὲς, μένοντας κοντὰ στὰ γεγονότα. Τόσο κοντὰ πού σχεδὸν ἀκοῦμε τὴν ἀναπνοή του, ὅταν ἀναφέρεται στὰ συμβάντα καὶ στίς ἀντιδράσεις του, χωρὶς νά ἐξηγεῖ, χωρὶς νά φιλοσοφεῖ, χωρὶς νά κρύβει τίς ἀδυναμίες του, χωρὶς μελό συναισθηματισμούς. Μιλώντας μεταφορικά, θά ἔλεγα ὅτι πετάει τὰ

ροῦχα ἀπὸ πάνω του καὶ μένει γυμνὸς μπροστὰ στὸν ἀναγνώστη. Ὅχι ὅμως ἀπὸ πόζα ἢ ἀπὸ μαζοχισμό, ἀλλὰ γιατί ἔχει κάτι οὐσιαστικὸ νά πεῖ. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ ἐμπράγματη ἐξιστόρηση τῆς μετάβασης ἀπὸ τὸν ἀτομικὸ του «παράδεισο» στὴν ἀτομικὴ του «κόλαση» καὶ στὴν ἀπροσδόκητη ἀνοδο πάλι στό φῶς τῆς ζωῆς. Γνωστὸ, πασίγνωστο ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα θέμα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς πεζογραφίας. Ὅσο γνωστὸ καὶ κοινὸ εἶναι ὡστόσο, ἄλλο τόσο εἶναι δύσκολο νά τὸ πραγματευτεῖ κανεὶς μὲ εἰδικὸ καὶ πρωτότυπο τρόπο.

Στὴ συγκεκριμένη περίπτωση ἔχουμε μιὰ σειρά περιστατικῶν τὰ ὁποῖα μᾶς δίνονται ἀπὸ τὴν ὀπτικὴ γωνία τοῦ παθόντος. Ἀπὸ ὀρισμένη ἀποψη ἡ ἀλυσίδα τῶν περιστατικῶν ὁδηγεῖ τὸν παθόντα ἀπὸ τὴν ἄγνοια στὴ γνῶση. Μὲ τὴν ἔννοια ὅτι κάθε φορὰ βρίσκεται μπροστὰ σὲ πρωτόγνωρες ἐμπειρικὲς καταστάσεις, τίς ὁποῖες εἰσπράττει μάλιστα μὲ κάποια ἐκπλήξη. Γιατί νωρίτερα ὄχι μόνον τίς ἀγνοοῦσε ὡς βίωμα, ἀλλὰ καὶ δὲν τοῦ πέρναγε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἔκταση καὶ ἡ ἔνταση μὲ τίς ὁποῖες θά μπορούσαν νά ἐκδηλωθοῦν. Οὔτε κἀν γιὰ τὴ θέλησή του εἶχε πλήρη γνῶση. Ὅταν ὁ Περικλῆς, ὁ φίλος του γιατρός, τὸν ἔθιξε στό φιλότιμο γιὰ νά κόψει τὸ τσιγάρο, αὐτὸς ἀντέδρασε λέγοντας:

δὲ μὲ ξέρεις καλά... [...] Ἐδῶ εἶμαστε καὶ θά δεῖς... Ἐγὼ ἀπὸ τὴ Δευτέρα τὸ κόβω [...] καὶ νά δεῖτε, [ὁμολογεῖ ἀργότερα], πού ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ πιστεῦα ἀπόλυτα.

Ὅμως ἡ οὐσιαστικὴ γνῶση ἔρχεται μέσα ἀπὸ τίς ὀδυνηρὲς ἐμπειρίες πού ἀκολουθοῦν. Τότε θά μάθει τί σημαίνει νά σὲ ἐγκαταλείπουν οἱ δυνάμεις σου, τί σημαίνει νά ἐξαρτιέσαι ἀπὸ τὴν καλὴ θέληση καὶ τὰ χέρια τῶν ἄλλων ἢ τί σημαίνει νά συμβιβάζεσαι μὲ τίς νέες συνθήκες. Ὅταν, χωρὶς νά μπορεῖ νά ἀνεβεῖ τὰ σκαλιά, ἔπεσε ξέπνοος στίς σκοτεινὲς σκάλες τῆς πο-

λυκατοικίας του και έμεινε εκεί κατάμονος και ανήμπορος, τότε φωτίστηκαν τὰ παραπάνω λόγια του γιά τὸ κόψιμο τοῦ τσιγάρου. Μετά από τὸ περιστατικό τῆς ἀναπνευστικῆς του ἀνεπάρκειας, θά πάρουν σειρά τὰ γεγονότα πού παρουσίασα συνοπτικά στίς προηγούμενες σελίδες. Καί πάντα ὡς πορεία ἀποκαλυπτικῆς ἄγνωστων ἐμπειρικῶν δεδομένων. Ἔτσι ἀφοῦ πέρασε ἡ μπόρα τῆς πνευμονικῆς του πάθησης, σχεδίαζε νά κάνει καλοκαιρινές διακοπές μέ τή γυναίκα του. Ἀντί γι' αὐτό κατέληξε στό ΛΧΒΠΑ γιά βαριά ἐγγείφηση ἀνευρύσματος κοιλιακῆς ἀορτῆς. Ὄταν βγήκε ἀπό τὸ νοσοκομεῖο, μετά ἀπό εἴκοσι μέρες, καί ἐπέστρεψε στό σπίτι του, αἰσθάνθηκε εὐφορία...

Μοῦ ἤρθε ξαφνικά ἡ διάθεση ν' ἀρχίσω νά χορεύω, ὅμως πάνω στήν πρώτη μου προσπάθεια, ὁ δυνατός πόνος πού ἔνωσα ἀπ' τήν ἐγγειρητική τομή μέ προσγείωσε στήν πραγματικότητα [...].

Τὸν ἐπόμενο χρόνο θά κάνει πάλι καλοκαιρινά σχέδια, ἀλλά θά καταλήξει πάλι στό νοσοκομεῖο. Ἔτσι πάντα ὡς τή βραδιά πού θά ἀποφασίσει νά πνιγεῖ καί θά ἀνακαλύψει στό ΚΑΠΗ πόσο εἶναι «ὄμορφη ἡ ζωή».

Τὰ γεγονότα, ὅπως εἶδαμε, ἀκολουθοῦν ἀλυσιδωτά τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Ὁ ἀγέρωχος ὄμορφινός δέν ἔχει δυνάμεις νά ἀνεβῆ τίς σκάλες τῆς πολυκατοικίας του, τοῦ κόβεται ἡ ἀναπνοή καί μένει μισοπεθαμένος πάνω στά σκαλοπάτια. Ἀκολουθεῖ τὸ νοσοκομεῖο κ.λπ. Ἐπειτα δεύτερη εἰσαγωγή στό νοσοκομεῖο, τρίτη καί τέταρτη. Μετά ἀπό κάθε ἐπεισόδιο μέ τήν υγεία του ἀκολουθεῖ ὀρισμένη ἀνάπαυλα. Ἀνάπαυλα διαφορετικῆ κάθε φορά, τόσο ὡς πρὸς τήν κατάσταση τῆς υγείας του, ὅσο καί ὡς πρὸς τήν ψυχολογική του διάθεση. Μποροῦμε συνεπῶς νά ἀριθμήσουμε τέσσερα νοσοκομειακά περιστατικά σὺν τέσσερις ἐνδιάμεσες διαφορετικῆς περιόδους. Στήν πραγματικότητα ὡστόσο, οἱ

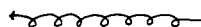
κρίκοι αὐτῆς τῆς περιπέτειας εἶναι πολύ περισσότεροι, γιατί εἴχαμε στό μεταξύ ἄλλα μικρογεγονότα (οἱ αἱματουρίες λ.χ. ἦταν τρεῖς) μέ ἐξωνοσοκομειακές ἐξετάσεις, θεραπείες κ.λπ. Ἐπιπλέον θά πρέπει νά ὑπολογίσουμε τὸν τελευταῖο σημαντικό κρίκο τὸν ὁποῖο ἀπέτελεσε ἡ ἀναληπτικῆ ἐπίδραση πού εἶχε στήν ψυχολογία του ἡ ἐμπειρία του στό ΚΑΠΗ. Ἀπὸ τὸ σημεῖο δηλαδή, πού ἀρχίζει ἡ ἀφήγηση μέχρι τὸ σημεῖο πού τελειώνει, ἔχουμε μιά ἀδιάσπαστη ἀλυσίδα διαφορετικῶν καταστάσεων. Καταστάσεων μάλιστα ἀπροσδόκητων καί ἀπρόβλεπτων. Ἀπὸ τὸ στοιχεῖο τοῦτο ἀκριβῶς πηγάζει ἡ ἀφηγηματικῆ ἔνταση πού χαρακτηρίζει τὸ βιβλίο. Ἐνα βιβλίο πού, ὅταν ἀρχίσεις νά τὸ διαβάσεις, δέν τὸ παρατᾶς προτοῦ νά διαβάσεις καί τήν τελευταία σελίδα του.

Ἐχω ἤδη πεῖ ὅτι στήν Ὀρχήστρα τῆς ζωῆς παρακολουθοῦμε μιά σειρά γεγονότων ἀπὸ τήν πλευρά τοῦ παθόντος ἀφηγητῆ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι παρακολουθοῦμε μιά σειρά ἐμπειρικῶν δεδομένων καί ὄχι ἀπλά κάποιων γεγονότων πού συλλαμβάνει νοητά ὁ συγγραφέας. Διευκρίνιση. Δέν ξέρω ἂν συνέβησαν ποτέ τὰ ὅσα γράφονται στό συγκεκριμένο βιβλίο, αὐτὸ ὅμως δέν ἔχει καμιά σημασία. Γιατί, ἀπὸ τήν ὥρα πού ὁ συγγραφέας ἔχει καταφέρει νά δώσει στό κείμενό του ἀξιόπιστη μορφή μαρτυρίας, ὡς ἀναγνώστης δέν ἔχω κανένα λόγο νά ἀμφισβητήσω τὰ λεγόμενά του. Ἐχουμε λοιπὸν νά κάνουμε μέ ἔκφραση ὑλικῆ ἐμπειρικῆ, πού δίνεται ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Ἡ συνέπεια στό ἐπίπεδο τοῦ λόγου, καθὼς εἶναι εὐλογο, εἶναι ἀποφασιστικῆς σημασίας. Καθὼς τὰ γεγονότα ἀντικρίζονται ἀπὸ πολύ κοντά, ἀνάλογα, ἢ σχεδὸν ἀνάλογα, ἐκφράζονται. Ἡ ἐμπειρικῆ σχέση μέ τὸ ὑλικό, θά ἔλεγε κανεὶς, ὁδηγεῖ σέ ἓναν ἄμεσο ἢ, ἀλλιῶς, ἐμπράγματο λόγο. Καί εἶναι ἀλήθεια πὼς ὁ λόγος στήν Ὀρχήστρα τῆς ζωῆς ἀπέχει παρασάγγας ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ

βιβλίου *Ἡ μοιραία γυναίκα στή ζωή τοῦ κυρίου Ἰωάννη*. Ἐδῶ, στήν *Ὀρχήστρα*, ἔχουμε ὀργανική σχέση λόγου καί ἀφηγηματικοῦ ἀντικειμένου, κάτι πού δέν συμβαίνει στό ἄλλο βιβλίο. Ἐπιπλέον δέν ἔχουμε, ἂν ἐξαρέσουμε δύο ἀτυχεῖς φραστικές καταγγελίες τοῦ ΕΣΥ (ἀτυχεῖς ὄχι ἐπειδή ἀφοροῦν τό ΕΣΥ, ἀλλά ἐπειδή στή λογοτεχνία δέν ταιριάζουν οἱ ρητορικές κορώνες, ἀλλά τά πραγματολογικά στοιχεῖα), ἂν ἐξαρέσουμε λοιπόν αὐτές τίς φραστικές καταγγελίες, δέν ἔχουμε γλωσσικά φάλτσα, ὅπως εἴχαμε στό μυθιστόρημα *Ἡ μοιραία γυναίκα στή ζωή τοῦ κυρίου Ἰωάννη*. Ἐς σημειωθεῖ, γενικότερα, πώς ὁ Κάτος ὅ,τι καλύτερο ἔχει δώσει ὡς τώρα τό ἔχει δώσει μέ τή μορφή τῆς *Ὀρχήστρας*, μέ τή μορφή δηλαδή ἐμπειρικῶν δεδομένων καί συναφοῦς λόγου.

Τελειώνοντας ἐδῶ, θά ἤθελα νά πῶ ὅτι, ἂν καί δέν εἶναι αὐτός ὁ στόχος τοῦ βιβλίου, *Ἡ ὀρχήστρα* ἀποτελεῖ καί ἕναν ὕμνο στή φιλία καί στόν ἀλτρουιστή γιατρό Περικλή Σφυρίδη, τόν γνωστό Θεσσαλονικίο πεζογράφο.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

Ἕνας παραγνωρισμένος τοῦ 19ου αἰώνα

Γεράσιμος Βώκος, *Ὁ Κύριος Πρόεδρος*, φιλολ. ἐπιμ. Παν. Μουλλάς, Σοκόλης, Ἀθήνα 2004, σ. 318

Ταύτη τή στιγμή στέλλω τό γράμμα Σου τοῦ Γ. Βώκου, ὅστις Σέ ὑπεραγαπᾷ. Ἐτσι εἶσθε σεῖς οἱ μεγάλοι ἄνδρες. Δυό γραμμές γράφετε καί κυκλοφοροῦν σάν ἀντίκες χρυσές ἀπό χέρι σέ χέρι [...]

ἔγραφε ὁ Βλάσης Γαβρηλίδης, στίς 28 Ἀπρι-

λίου 1894, στόν Παπαδιαμάντη, εὑρισκόμενο στή Σκιάθο γιά τόν ἑορτασμό τοῦ Πάσχα. Ἐκδότης τῆς ἐφημερίδας *Ἀκρόπολις* ὁ Γαβρηλίδης, στήν ὁποία ὁ Παπαδιαμάντης ἐργαζόταν νυχθημερόν, ἤδη ἀπό τό 1892, ὡς τακτικός πλέον μεταφραστής. Μέχρι σήμερα ἀνεξακρίβωτη παραμένει, μέ πολλά κενά καί ἀοριστίες, ἡ δημοσιογραφική σταδιοδρομία τοῦ Βώκου πάντως, ἀπό τό 1888, φέρεται μεταξύ τῶν βασικῶν συνεργατῶν τῆς ἐφημερίδας. Δραστήριος δημοσιογράφος, ἂν καί μόλις εἰκοσαετής, κάλυπτε ὅλα τά ὑπουργεῖα καί ἔγραφε πάσης φύσεως «διάφορα», πρότυπο τοῦ νεόκοπου τότε εἴδους τοῦ ρεπόρτερ. Σέ συνέχειες, στήν *Ἀκρόπολις*, 12-22 Αὐγούστου 1892, δημοσιεύτηκε τό διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη, «Οἱ Χαλασοχώρηδες», ὡς «μικρά μελέτη» τῶν πολιτικῶν ἠθῶν, γραμμένη μετά τίς ἐκλογές τοῦ Μαΐου, πού εἶχε κερδίσει ὁ Χαρίλαος Τρικούπης. Ἀπό τίς ἐκδόσεις τῶν Καταστημάτων «Ἀκροπόλεως», ὡς πρῶτος τόμος στή σειρά «Συλλογή μυθιστορημάτων», ἐκδόθηκε τό πρῶτο μυθιστόρημα τοῦ Βώκου, *Ὁ Κύριος Πρόεδρος*, στίς ἀρχές Δεκεμβρίου 1893, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε κυκλοφορήσει σέ 16 σέλιδα φυλλάδια δῖς τήν ἐβδομάδα. Ἄν ὑπολογίζουμε σωστά, τά συνολικά 21 φυλλάδια θά πρέπει νά εἶχαν ξεκινήσει στίς ἀρχές Σεπτεμβρίου, ἐνῶ, ἐνδιαμέσως, τόν Μάιο τοῦ 1893, ὁ Τρικούπης εἶχε παρατηθεῖ καί τόν Ὀκτώβριο εἶχε καί πάλι ἀναλάβει τήν πρωθυπουργία, πού ἔμελλε νά εἶναι ἡ τελευταία του.

Ἄμφοτερα, διήγημα καί μυθιστόρημα, σατιρίζουν τήν πολιτική κατάσταση τῆς ἐποχῆς, τοῦς κομματικούς ἀνταγωνισμούς τοῦ Μεσολογγίτη Τρικούπη μέ τόν Γορτύνιο Θεόδωρο Δηλιγιάννη, τά ρουσφέτια καί τή ψηφοθηρία. Μέ ζωντάνα ἀποδίδονται οἱ διάλογοι καί μέ δηκτικό χιούμορ οἱ περιγραφές, ἐνῶ καί οἱ δυό συγγραφεῖς αὐτοσκιαγραφοῦνται ἐμπλεκόμενοι